

Sadržaj

<i>Angel M. Rodriguez</i> NADAHNUĆE I PSALMI PROKLINJANJA.....	3
<i>Richard M. Davidson</i> NOVOZAVJETNA PORABA STAROG ZAVJETA	24
<i>Ante Jerončić</i> LIMINALNA CRKVA: RASELJENIČKA SVIJEST I ADVENTISTIČKA TEOPOLITIKA	43
<i>Michael Parsons</i> APOKALIPTIČNI LUTHER: NJEGOVO NOINSKO SAMORAZUMIJEVANJE.....	59
<i>Fernando Canale, Sveučilište Andrews</i> POTRAGA ZA BIBLIJSKIM ONTOLOŠKIM TEMELJEM KRŠĆANSKE TEOLOGIJE	78

Contents

<i>Angel M. Rodriguez</i> INSPIRATION AND IMPRECATORY PSALMS.....	3
<i>Richard M. Davidson</i> NEW TESTAMENT USE OF THE OLD TESTAMENT	24
<i>Ante Jerončić</i> THE LIMINAL CHURCH: EXILIC CONSCIOUSNESS AND ADVENTIST THEOPOLITICS	43
<i>Michael Parsons</i> THE APOCALYPTIC LUTHER: HIS NOAHIC SELF-UNDERSTANDING	59
<i>Fernando Canale, Sveučilište Andrews</i> THE QUEST FOR THE BIBLICAL ONTOLOGICAL GROUND OF CHRISTIAN THEOLOGY.....	78

Ukoliko nije naznačeno, svi su biblijski tekstovi uzeti iz: *Biblija, Stari i Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.

KRATICE BIBLIJSKIH PRIJEVODA:

- DK** - *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Dj. Daničić i Vuk Stef. Karadžić, Biblijsko društvo London, 1973.
- JB** - *Jeruzalemska Biblija Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz La Bible de Jérusalem*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.
- KS** - *Biblija, Stari i Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991. (Skraćenica se koristi kad se uspoređuju razni prijevodi.)
- Ru** - *Novi zavjet i Psalmi*, preveo Ljudevit Rupčić. Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, Zagreb; Mostar, 2000.
- Ša** - *Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta*. Iz izvornoga teksta preveo i bilješke priredio Dr. Ivan Evandelist Šarić, Sarajevo, Akademija Regina Apostolorum, 1941 – 1942.
- VAB** - *Biblija Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Hrvatski biblijski nakladnik, Varaždin, 2015.

UPUTE SURADNICIMA

Uredništvo časopisa "Biblijski pogledi" želi se prilagoditi postojećim standardima u suvremenom uređivanju i tehničkom opremanju sličnih izdanja, te stoga moli suradnike da svoje rukopise oblikuju na sljedeći način:

Naslov članka neka je jasan i sažet te da se iz njega vidi osnovna misao o kojoj se raspravlja.

Sažetak je obvezatan i zadrži opći prikaz teme, metodologiju rada, rezultate i zaključak. Piše se u trećem licu; pasivne glagolske oblike treba izbjegavati. Optimalan opseg sažetka jest 250 riječi, a ne može prelaziti 500 riječi. Sažetak, bez ozira na jezik članka, objavljuje se na hrvatskom jeziku i na jednom od svjetskih jezika (obično engleskom).

Objavljuju se neobjavljeni izvorni radovi, kao i već publicirani radovi od izuzetnog značaja, s područja biblijskih proučavanja.

Radovi se ne honoriraju, a autori imaju pravo na besplatne primjerke časopisa.

Uredništvo

UDK: 27-243.63

Izvorni znanstveni rad

Pripremljeno: veljača 2018.

NADAHNUĆE I PSALMI PROKLINJANJA

Angel M. Rodriguez

Angel M. Rodriguez radio je prije svog umirovljenja kao istraživač, potom i dugogodišnji direktor Instituta za istraživanje Biblije, u Silver Springu, u Marylandu. Nakon što je doktorirao iz područja Starog zavjeta na Sveučilištu Andrews radio je prvo kao profesor i predsjednik Aniellean Collegea a zatim i kao dopredsjednik Sveučilišta Southwestern za akademska pitanja. Specijalizirao se za pitanja otkupljenja, starozavjetne teologije i Svetišta. Autor je brojnih znanstvenih članaka i knjiga od kojih su najznačajnije *Toward a Theology of the Remnant: An Adventist Ecclesiological Perspective* i *Message, Mission and the Unity of the Church*.

SAŽETAK

Izričaj božanskog otkrivenja kletvama postavlja pitanje zašto se upotrebljuje taj oblik izričaja. Neki su pretpostavljali da je pisac psalma bio pod utjecajem sličnih kletvi u babilonskim himnama i molitvama. No o pitanju utjecaja babilonske književnosti na psaltir često se raspravlja, i znanstvenici su sada vrlo oprezni kad tvrde da postoje moguće paralele i utjecaji.

Najbolje zaleđe starozavjetnih ulomaka proklinjanja vjerojatno su zavjetne kletve što ih je sam Bog upotrebljavao prigodom uspostave saveza s Izraelom. Ovo pruža zakonsko zaleđe koje nalazimo u kletvama. Neki znanstvenici sugeriraju da je u Izraelu postojao običaj proklinjanja pred Gospodom ako je tko bio upleten u sudsku parnicu kako bi pokazao svoju nedužnost. Ako je to istina, možemo tvrditi da u ulomcima proklinjanja nalazimo primjer božanske milostivosti. Bog se služi uobičajenom zakonskom praksom u Izraelu da narodu otkrije svoj stav prema zlu i tvrdokornom grešniku, svoju silu spasenja i konačnu pobjedu svoje pravde.

Ključne riječi: nadahnuće; psalmi proklinjanja; kletve; mržnja; lex talionis; odmazda

Uvod

Kršćane koji čitaju psaltir u javnom i osobnom bogoslužju ozbiljno uznemiruje prisutnost kletvi u nekim psalmima. Broj je kletvi značajan i one su neke bibličare ponukale da te psalme nazovu „psalmima proklinjanja“. Međutim, budući da u psaltiru nema književne vrste psalama koja se može nazvati „psalmima proklinjanja“¹, bolje je reći da u nekim psalmima postoje redci ili alineje proklinjanja.

Potrebno je pojasniti i to da te kletve nisu prvenstveno prokletstva, već molitve kojima se preklinje Boga da kazni piščeve neprijatelje na poseban način.² Istina je da ponekad naiđemo na nešto što se zove „formula proklinjanja“³ (na primjer, „neka se postide i propadnu koji traže život moj“), ali ona se prakticira kao dio molitve upućene Bogu. Ipak, kršćanima to nikako ne uklanja očit neukus ovog vida psaltira. Nekoliko primjera iz Psalama ilustriraju tu primjedbu:

Psalmi 35, 4:	„Nek se smetu i postide koji život moj traže, nek uzmaknu i nek se posrame koji mi propast snuju!“
Psalmi 54, 7:	„Okreni nesreću na dušmane moje. Zatri ih u vjernosti svojoj.“
Psalmi 55, 16:	„Smrt neka ih zaskoči, živi nek siđu u podzemlje...“
Psalmi 59, 14:	„Istrijebi ih u gnjevu, istrijebi da nestanu.“
Psalmi 109, 9:	„Djeca njegova nek postanu siročad, a njegova žena udovica!“
Psalmi 109, 10:	„Nek mu djeca budu skitnice, prosjaci, nek budu bačena iz opustjelih domova!“
Psalmi 109, 15:	„Nek budu svagda Jahvi pred očima! Neka se sa zemlje izbriše spomen njihov!“
Psalmi 137, 8,9:	„Kćeri babilonska, pustošiteljice, blažen koji ti vrati milo za drago za sva zla što si nam ih nanijela! Blažen koji zgrabi i smrska o stijenu tvoju dojenčad!“

Čini se da izražene misli i uporabljene riječi upućuju na nespojivost s porukom i duhom Isusove propovijedi na Gori. Je li pisac psalama bio Bogom nadahnut kad je pisao ove retke? Je li mu On otkrio da „radostan će biti pravednik kad ugleda odmazdu, noge će prati u krvi zlotvora“? (Ps 58, 10).

1 Noticer Fuglister, „Vom Mut zur ganzen Schrift“, *Stimmen der Zeit* 184 (1969):188.

2 Isto.

3 Sigmund Mowinckel, *The Psalms in Israel's Worship*. Nashville, TN: Abingdon, 1962, 1. knjiga, str. 202.

Kletve i nadahnuće

Predložena rješenja. Pitanje nadahnuća ovih redaka postavili su i drugi,⁴ a ponuđeni su različiti, komplementarni i proturječni odgovori. Oni koji niječu nadahnuće kletvi tvrde da su to izričaji piščeva osvetničkog duha.⁵ Drugi tvrde da je molitelj, premda predan Bogu, ipak „otuđen od Božjeg duha“, i izražava nedostojne, kršćanima strane misli.⁶ Drugi, pak, predlažu da je nadahnuće djelovalo prilikom pisanja kletvi, ali ne i na njihov sadržaj.⁷

Neki primjenjuju koncept progresivnog otkrivenja kako bi razjasnili navodne nepremostive razlike između molitvi-kletvi i Novog zavjeta. Tvrde se da „nadahnuće ovih nada i molitava upućuje na to da progres u objavi želi dosegnuti stupanj etičkih mjerila božanske volje za čovjeka“.⁸ U Kristu je ovaj progres dosegao vrhunac te ove molitve učinio zastarjelim.⁹

Dispenzacionalistički tumači vjeruju da psaltir pripada dispenzaciji zakona. Stoga oni smatraju da etički pojmovi izraženi u ovim psalmima proklinjanja nisu sukladni s novom dispenzacijom milosti.¹⁰ Implikacija je da *ono što je bilo ispravno* u SZ nije više ispravno za vjernike u Krista.¹¹

4 Na primjer, J. W. Beardslee, “The Imprecatory Elements in the Psalms”, *Presbyterian and Reformed Review* 8 (1897): 490-505; J. L. McKenzie, “The Imprecations of the Psalter”, *American Ecclesiastical Review* 111 (1944), 81-96; M. D. Tuya, “El problema biblico de las imprecaciones”, *Ciencia Tomista* 78 (1951): 171-192; 79 (1952): 3-29; Othmar Schilling, “Noch einmal die Fluchpsalmen”, *Theologie und Glaube* 47 (1957): 177-185; i J. Blenkinsop, “Can We Pray the Cursing Psalms?” *Clergy Review* 50 (1965): 534-538.

5 Za vrednovanje ovog tumačenja vidi Beardslee, “Imprecations”, str. 492; J. G. Vos, “The Ethical Problem of the Imprecatory Psalms”, *Bibliotheca sacra* 138 (1981): 38.

6 John Bright, *The Authority of the Old Testament*. Nashville, TN: Abingdon, 1967, str. 238.

7 McKenzie “opisuje ovo gledište i vrednuje ga. On nasuprot tome tvrdi da je Duh pokrenuo samog psalmista da ih zapiše dok je proživljavao osjećaj mržnje ili odmah nakon toga. On ih je zapisujući odobrio. Možemo dodati da psalmist nije mogao znati da ono što piše Duh, koji ga nadahnjuje, ne odobrava, posebno ako u tekstu nema dokaza da Bog odbacuje sadržaj njegove molitve. Ustvari, u nekim psalmima nalazimo jasne dokaze koji upućuju na to da je Bog odgovorio na molitve proklinjanja (na primjer, Ps 28, 4,6; usp. Jr 51, 35-36).

8 Leopold Sabourin, *Psalms: Their Origin and Meaning*. New York: Alba House, 1974, str. 152. Za kritiku ovog gledišta vidi Beardslee, “Imprecatory”, str. 495-497, koji između ostalog tvrdi kako prijedlog “da je Davidov moralni vid bio tako manjkav a djelovanje Božjeg Duha u njegovom srcu tako nepotpuno da nije razlikovao blagoslov od kletve, te je u jednoj rečenici uživao pri pomisli na božansku samilost a u sljedećoj izrekao kletve pune gorčine da ih se naše usne plaše ponoviti, što znači potpuno ograničiti i izvrnuti istinu” (str. 495-496). Vidi također McKenzie, “Imprecations”, str. 83.

9 J. Carl Laney je komentirao da “je ovo rješenje za psalme proklinjanja neadekvatno jer podcjenjuje staro-zavjetnu ponudu etičkih smjernica. Kršćani uživaju u koristima progresivnog otkrivenja, ali progres se ne kreće od zablude do istine.

10 Ovo je stav koji je zauzeo Laney, “Fresh Look”, str. 44, pišući: “Bilo bi neprikladno da vjernik u razdoblju Crkve priziva Božje sudove na bezbožne.” On dodaje da oni sličje obrednim zakonima o prehrani i Starom zavjetu jer nisu primjenjivi na razdoblje Crkve.

11 Vos, “Imprecatory”, str. 125 kritizira ovo dispenzacijsko tumačenje iz dvaju razloga. Prvo, dispenzacijskoj shemi nedostaje biblijski temelj, a drugo, time “Pismo doslovno proturječi Pismu”.

Neki koji vjeruju u nadahnuće pisca psalama pokušali su umanjiti snagu kletvi u ovim molitvama tvrdeći da je molitelj uzeo poetsku slobodu da izrazi svoje misli.¹² Drugi tvrde da su ovi neprijatelji neosobne, duhovne sile,¹³ ili nacionalni neprijatelji Božjeg teokratskog kraljevstva.¹⁴ To navodno opravdava porabu riječi kletve. Uobičajeno je gledište da su kletve proročki opisi onoga što će se dogoditi bezbožnicima u vrijeme eshatona.¹⁵

Brojni znanstvenici smisao psalama proklinjanja nalaze u njihovom teološkom sadržaju i pedagoškoj funkciji. Ključna teološka sastavnica, kažu neki, jest obrana Božje pravde¹⁶ koja se očituje u opravdanju potlačenih. Oni nas uče o izraelskom razumijevanju pravde i Božjem odgovoru na grijeh,¹⁷ a drugi tvrde da nas uče o ljudskoj sklonosti zlovolji i potrebi protivljenja zlu.¹⁸ Etički je ispravno izreći ovakve molitve jer postoji mržnja prema zlu utemeljena na ljubavi. Ova mržnja je sukladna s božanskim nadahnućem jer „ne krši zakon ljubavi“.¹⁹

Nadahnuće psaltira. Samo Sveto pismo svjedoči o nadahnuću psalama. David, koji je napisao brojne psalme, potvrdio je da je Gospod govorio kroz njega tijekom skladanja njegovih pjesama. On kaže:

Riječi Davida, sina Jišajeva, riječ čovjeka koji je bio visoko uzdignut,
Pomazanika Boga Jakovljeva, pjevača pjesama Izraelovih:

12 Za vrednovanje ovog gledišta vidi McKenzie, "Imprecatory", str. 83-84. On nije čuo da jezik pjesničke slobode ne znači ono što je njime izrečeno, već da „izražava bit mržnje, a to je željeti zlo drugome“ (str. 84).

13 Za reakcije na ovo gledište vidi Vos, "Imprecatory", str. 126-127; i Laney, "Fresh Look", str. 39. George S. Gunn ovo gledište naziva alegorijskim tumačenjem jer dušmane čini duhovnim neprijateljima duše protiv kojih paćenik upućuje ovu ubojitu polemiku. (*God in the Psalms*, Edinburgh: Saint Andrews Press, 1956, str. 100). Vidi također Beardslee, "Imprecatory", str. 497-498.

14 McKenzie, "Impreciations", str. 85, opisuje ovo gledište i objašnjava da je sasvim jasno da su kletve barem u nekim psalmima upućene štovateljevim bližnjima, ali u svakom slučaju etički problem nije riješen.

15 Ovo gledište je zagovarao Augustin (*Enarrationes in Psalms*, Ps 108); vidi Beardsleejevo vrednovanje, „Imprecatory“, str. 498-501; Vos, "Imprecatory", str. 125; McKenzie, "Impreciations", str. 86; i Laney, "Fresh Look", str. 39-40. Rudolf Schmid, razmatrajući kletve u psaltiru iz novozavjetne perspektive, predlaže da te psalme treba razumjeti eshatološki, kao opis Božjeg suda na kraju vremena, "Die Fluchpsalmen im Christlichen Gebet", u *Theologie im Wandel*, München: Erich Wewel Verlag, 1967, str. 1967, str. 389-391. Fuglister zauzima sličan stav. U svojoj studiji o psalmima proklinjanja on otkriva dva ključna soteriološka pojma: rat i sud. Ovi isti teološki pojmovi nalaze se u Novom zavjetu koji, kao i u Starom zavjetu, imaju demonsko-eshatološku notu. „Vom Mutt“, str. 191-194.

16 Na primjer, Chalmers Marin, "Imprecations in the Psalm", u *Classical Evangelical Essays in Old Testament*, uredio W. C. Kaiser, Grand Rapids, MI: Baker, 1972, str. 121; Blenkinsopp, "Pray", str. 536-537; Vos, "Imprecatory", str. 131; i Hans-Joachim Kraus, *Theology of the Psalms*, Minneapolis: Augsburg, 1986, str. 67.

17 Page H. Kelley, "Prayers of Troubled Saints", *Review and Expositor* 81 (1984): 379-380. Gunn tvrdi da ovi psalmi "utjelovljuju nužne i vrijedne istine, premda na čudan i žalostan način" (*God*, str. 102). Oni, po njegovom mišljenju, govore mnogo o pravdi i moralnom poretku.

18 Louis Jacquet, *Les Psaumes e le coeur de l'homme*, Belgique: Ducolt, 1975, I:140-143.

19 McKenzie, "Impreciations", str. 92-93; vidi također J. L. Lille, "The Sacred Duty of Hating and Imprecating", *American Ecclesiastical Review* 115 (1946), str. 271-277; Tuya, "Problema", 79 (1952): 28; i C. M. Cherrian, "Attitude to Enemies in the Psalms", *Bible Bhashyam* 8 (1982): 117. Vos, "Imprecatory", str. 137-138, predlaže da kršćani mogu moliti samo za privremeni Božji sud nad neprijateljima i za smrt bezbožnika.

Jahvin duh govori po meni, njegova je riječ na mom jeziku.
Reče mi Jakovljevi Bog, reče mi Izraelova hrid... (2Sam 23, 1-3).

Nema valjanog razloga za nijekanje da su nadahnuće i objava djelovali tijekom skladanja njegovih drugih psalama. Pokazat ćemo da čak i u psalmima u kojima se izričito ne spominje čin otkrivenja pisac temelji pisanje nadahnutog psalma na prethodnom činu božanske objave.

Značajno je to što u nekim psalmima koji sadrže riječi proklinjanja nalazimo i božanska proročanstva u kojima pisac citira Božji govor (na primjer, Ps 12, 3-5; 68, 1-2, 22-23). Objava i nadahnuće moraju djelovati u oba slučaja. Osim toga, Novi zavjet citira iz nekih takozvanih psalama proklinjanja kako bi potvrdio božanski autoritet dokaza koje iznosi (Rim 3, 13; [Ps 5, 9]; 140, 3) i otkrio proročku narav specifičnog ulomka (Rim 15, 3; [Ps 69, 9]; Rim 11, 9-10; [Ps 69, 22-23]).²⁰

Problem s kojim se suočavamo nije jesu li kletve nadahnute, već zašto se biblijski pisac smatrao slobodnim koristiti tu vrst riječi za izražavanje Božjih misli.

Jezik kletvi

Sada se okrećemo tekstovima nekoliko psalama da istražimo podrijetlo i svrhu jezika koji se upotrebljuje u psalmima proklinjanja. Izabrane su najradikalnije kletve jer one jasno ilustriraju svrhu i izvor riječi koje se nalaze u toj vrsti ulomaka.²¹

1. Psalmi 5, 10

Kazni ih (*ašam*), o Bože!

Nek propadnu oni i osnove njine,

otjeraj (*nadah*) ih zbog mnogih nedjela njihovih;

ta oni se digoše (*marah*) na tebe.

Ovaj se psalam smatra osobnom tužaljkom u kojem je opisana lažno optužena osoba kako traži da je Gospod zaštititi od njenih neprijatelja. Možda bi ga bolje bilo nazvati psalmom nedužnosti ili psalmom povjerenja.²² Okružje je pravno, na Gospodnjem sudu.²³ Glagol *ašam*, „proglasiti krivim“ ili „kazniti“, pravnim rječnikom izražava negativnu presudu protiv

20 ²⁰ Za citiranje iz psalama koji sadrže kletve u Novom zavjetu vidi Hans K. LaRondelle, *Deliverance in the Psalms*, Berrien Springs, MI: prvo izdanje, 1983, str. 20.

21 ²¹ Popis s ulomcima proklinjanja u psalmima razlikuje se zbog teškoća u prijevodu. Vidi, na primjer, Willem A. VanGemeren, "Psalms" u *The Expositor's Bible Commentary*, uredio Frank E. Gaebelin, Grand Rapids, MI: Zondervan, 1991, str. 830-831; Carroll "Psalms", u *Harper's Bible Commentary*, uredio James L. May, New York: Harper and Row, 1988, str. 435; i Luis I. J. Stadelmann, "As Maldicoes nos Salmos", *Perspectiva Teologica* 20 (1988): 317. Sljedeće tekstove smatramo kletvama: 5, 10; 7, 9; 9, 19-20; 10, 15; 28, 4; 31, 17-18; 35, 4-9, 26; 40, 13-14//70, 1-3; 54, 5; 55, 9, 15; 56, 7; 58, 6-10; 59, 5-13; 68, 1-2; 69, 22-28; 71, 13; 74, 11; 79, 6, 10, 12; 83, 9-18; 94, 2; 104, 35; 109, 6-10; 129, 5-7; 137, 8-9; 139, 19-22; 140, 9-11; 141, 10; 143, 12; 144, 6; 149, 6-9.

22 Vidi Peter C. Craigie, *Psalms 1-50*, Waco, TX: Word, 1983, str. 85.

23 Hans-Joachim Kraus, *Psalms 1-59: A Commentary*, Minneapolis: Augsburg, 1988, str. 153.

neprijatelja. Ta se molba temelji na činjenici da štovatelj zna, prema Psalmu 34, 21-22, da će „platiti (*ašam*) koji mrze pravednika“ te da „neće platiti (*ašam*) tko god se njemu utječe“.

Drugi je zahtjev da neprijatelji „propadnu zbog vlastitih spletki“²⁴, što je slika nevolje uopće.²⁵ Stari zavjet, a naročito Psalmi i Izreke, često opisuje bezbožnu osobu kako propada zbog vlastite bezbožnosti (na primjer, Izr 11, 5; 28, 14, 18; Ps 35, 8; 141, 10).

Treći je zahtjev progonstvo (*nadah* – „rasuti, rasijati“). To podrazumijeva premještanje osobe iz njezinog ili njegovog mjesta sigurnosti i gubitak samopouzdanja. Rasap Izraela jedno je od zavjetnih kletvi koju je izrekao Bog protiv svog buntovnog naroda (Pnz 30, 1). To je kazna za grijeh.

Nudi se i razlog za kletvu: moliteljevi neprijatelji učinili su mnoge grijeha (*peša*, „pobuna, zločin“), i oni su nepopustljivi (*marah*) prema Bogu. Ova dva izraza upućuju na to da je grijeh neprijatelja bio s predumišljajem, namjeran čin pobune protiv Boga. Ako *peša* znači otvorenu „pobunu“, *marah* „opisuje okorjeli prkos“.²⁶

Treba primijetiti da se ova molitva temelji na načinu koji je Bog rekao da će postupati s bezbožnicima. Pisac psalma zna da Bog osuđuje one koji se bune protiv Njega remeteći vjerski i društveni poredak koji je On uspostavio. Drugo, molitelj je u cijelosti upoznat s pojmom božanske kazne. Zbog Božje intervencije zli planovi bezbožnika okreću se protiv njih. Treće, pisca psalma motivira činjenica da prkos bezbožnika nepovoljno djeluje na Božju čast.

Stoga u ove retke ne treba učitavati duh osobne osvete pisca psalma.²⁷ Nadalje, riječi koje se ovdje upotrebljavaju upućuju na pravno okruženje u kojem su neprijatelji opisani kao prekršitelji zavjeta i kao oni koji zaslužuju zavjetna prokletstva.

2. Psalmi 28, 4

Daj (*nathan*) im po djelima njihovim
i po zloći nedjela njihovih!
Po djelu ruku njihovih plati im,
uzvрати (*šub*) im po njihovoj zasluži (*gemul*).

Element proklinjanja u ovom psalmu smješten je između tužaljke (1.-3. retka) i zahvalnosti (5.-9. retka). Očito su neprijatelji pisca psalma lažno optužili za zločin.²⁸ Čini se da se kletva upotrebljuje djelomično kako bi se umjetnik ogradio od bezbožnika.

Misli izražene u kletvama, sinonimskim paralelizmom, temelje se na *lex talionisu*. Bezbožnicima treba platiti (*nathan + le* = „dati, platiti“, na primjer, Jr 17, 10) prema njihovim djelima. Spoj glagola *šub*, „vratiti“, i glagola *gemul*, „nagrada“, jasno izražava ovu ideju kazne.²⁹

24 Kraus, *Psalms*, 1:152.

25 A. A. Anderson, *The Book of Psalms*, knjiga 1, Grand Rapids, MI: W. B. Eerdmans, 1972, str. 85.

26 Kraus, *Psalms*, 1:157.

27 Craigie, *Psalms*, str. 88.

28 Usp. Isto, str. 237; i Kraus, *Psalms*, 1:341.

29 K. Seybold, „*Gamal*“, u *Theological Dictionary of the Old Testament*, 3. knjiga, uredio G. Johannes Botterweck i Helmer Ringgren. Grand Rapids, MI: W. B. Eerdmans, 1978, str. 29 (dalje citiran kao *TDOT*).

Stari zavjet uvijek iznova svjedoči da je Bog odgovoran za kaznu nad neprijateljima njegovog naroda i uzvratanje prema njihovim djelima (na primjer, Iz 3, 11; 59, 18; Jr 17, 10; 51, 56). Ovo je dio Božje objave Izraelu i leži u temelju zavjetne pravde i reda.

Kletve se stoga temelje na piščevom poznavanju Boga onako kako se On otkriva njemu i Izraelu. U pozadini je kletvi zavjetni odnos sa zakonskim sustavom pravde koji osigurava pravednu kaznu za svaki zločin. Kletva je motivirana nepoštovanjem prema Bogu koje se očituje u ponašanju bezbožnika (5. redak). Važno je primijetiti da pisac u zahvali slavi Boga jer je čuo njegov povik za pomoć (6. redak). Bog je čuo i odgovorio na ovu molitvu koja obuhvaća kletvu.

3. Psalmi 35, 4-9 (usp. Psalmi 40, 14; 70, 2)

Nek se smetnu (*kalam*) i postide koji život moj traže,
nek uzmaknu (*sug*) i nek se posrame (*haphar*) koji mi propast snuju!
Nek budu ko pljeva (*mos*) na vjetru
kad ih Anđeo Jahvin potjera (*dahah*).
Mračni i skliski (*halaq*) bili im putovi
kad ih Anđeo Jahvin bude gonio (*radaph*)!
Bez razloga napeše mi mrežu,
bez razloga grob duši mojoj iskopaše.
Propast (*šo' ah*) će ih stići iznenada,
u mrežu koju napeše sami će se uhvatiti,
past će u jamu što je iskopaše.
A moja će duša klicati Jahvi,
radovat će se u spasenju njegovu.

Ovaj psalam je molitva osobe koju bezrazložno progone njeni neprijatelji. Riječi upućuju da se pisac „parniči i ratuje protiv svojih neprijatelja“.³⁰ Ovo lako može biti kraljevski psalam.³¹ Ključni izrazi u kletvi potječu iz konteksta rata i vojnog poraza.

Glagol *kalam*, „smesti, osramotiti“, upotrebljuje se u vojnom kontekstu za opis ponižavajuće sramote i bijega iz bitke zbog poraza (na primjer, 2Sam 19, 3). Stari zavjet upućuje na to da Gospod smete i sramoti neprijatelje njegovog naroda na bojišnici (na primjer, Ps 44, 10-11; Iz. 41, 11; 45, 16-17). Bog se kao ratnik bori za njih.

Ovo iskustvo poraza spominje se kao paralela uzmicanju (*sug*, „uzmicati“). Ovo je još jedan vojni izraz. Bog je svom narodu obećao da će to učiniti njihovim neprijateljima (na primjer, Iz 42, 17; Jr 38, 22; 46, 5) a pisac psalma bio je svjestan tog obećanja (usp. 129, 5). Neprijatelj je trebao uzmaći i „biti posramljen“ (*haphar*). Naglasak je u tom glagolu na snošenju „posljedica vlastitih djela“.³² (Usp. Jr 15, 9).

Slika pljeve na vjetru dobro je poznata u Bibliji a rabi se kao pokazatelj nedostatka snage

30 Kraus, *Psalms*, 1:392.

31 Craigie, *Psalms*, str. 285.

32 G. J. Botterweck, „*Hapar*“, *TDOT* 5:111.

i čvrstine (na primjer, Ps 1, 4). Ona se također koristi u vojnom kontekstu za opis poraza koji Bog nanosi svojim neprijateljima. (Iz 17, 13; 29, 5).

Glagol *skliznuti* (*halaq*, „biti gladak“, iz kojeg je izvedena imenica u ovom psalmu) nije vojni izraz, ali se ovdje upotrebljuje za opis vojnika koji pokušavaju pobjeći od progoniteljske vojske dok trče po klizavom terenu. Drugim riječima, poražena vojska neće pobjeći. Prema Psalmu 73, 18 Bog promiseće bezbožnike na klizavo tlo uzrokujući njihovu propast (usp. Jr 23, 12).

Božje oruđe kojim nanosi poraz neprijatelju je „anđeo Gospodnji“. On ih tjera u propast (*dahah*, „propasti“, usp. Jr. 23, 12; Izr 14, 32), i goni (*radaph*, „progoniti“). Povijest spasenja zapisana u Starom zavjetu nudi primjere vojnog djelovanja anđela Gospodnjeg u korist Izraelu (na primjer, 2Kr 19, 35). Neprijatelji će biti progonjeni jer su progonili pisca psalma (3. redak). Ovdje je, još jednom, načelo Božje kazne dodatno objašnjeno u 7. i 8. retku.

Pisac psalama želi da se neprijatelji uhvate u zamku koju su njemu postavili i da ih sustigne propast (*šo' ah*, „pustošenje“). Upravo je to ono što je Bog prorekao Babilonu, neprijatelju njegovog naroda (Iz 47, 11) i ono što stiže bezbožnike prema Izrekama 3, 25. Ovaj izraz se također upotrebljuje za opis posljedica vojnog poraza (na primjer, Iz 10, 3). Molitelj zna da se Božja pravda otkriva kad narodi padnu u „jamu koju sami iskopaše“ i kad „zamka koju potajno staviše uhvati nogu njihovu“ (Ps 9, 15.16).

Primjer *lex talionisa* u ovim redcima „ne opravdava odmazdu i osvetu, već opisuje zakon stvarnosti: mi u svom srcu, izrazom lica i postupcima u životu, postajemo ono što mislimo i činimo. Nasilje rađa nasilje. Lažljivci se hvataju u mrežu vlastitih laži.“³³ Pisac psalma kroz kletve traži otkrivenje Božje spasonosne sile. Onda će njegova „duša klicati u Jahvi, radovat će se u spasenju njegovu“ (9. redak).

Primijetili smo da pisac upotrebljuje riječi iz konteksta Gospodnjih ratova. Njegova se molitva temelji na čvrstom teološkom uvjerenju da je sam Bog ratnik koji se bori za svoj narod. On traži da se Bog ponovo otkrije kao božanski ratnik. Koncept odmazde (*lex talionis*) upotrebljuje se kao pravni temelj za Božju kaznenu intervenciju. Štovatelj ne traži od Boga da proizvoljno kazni njegove neprijatelje, već da kazna odgovara zločinu. Pisac psalma smatra da je Božja intervencija otkrivenje njegove pravde koja obnavlja pravednost u zemlji i društvu.

4. Psalmi 58, 6-8, 10 (7-9, 11)

7. O Bože, polomi (*haras*) im zube u ustima;
razbij (*nathas*), o Jahve, čeljusti lavićima!

8. Ko vode što hitro otječu neka se razliju,
ko zgažena trava neka se osuše,

9. nek budu ko puž što se pužuć rastoči (*ma'as*),
ko pometnut plot nek sunca ne vide.

11. Radostan (*samah*) će biti pravednik kad ugleda odmazdu (*naqam*),
noge će prati u krvi zlotvora.

33 Stuhlmueller, „*Psalms*“, str. 449.

Ovaj je psalam tužaljka zajednice koja, gotovo proročkim stilom, osuđuje korupciju narodnih vođa.³⁴ Izbor je riječi bogat, bremenit dojmljivim slikama. Ovim se kletvama traži da se Bog umiješa i okonča korupciju vladara.

Neprijatelji su uspoređeni s otrovnim zmijama (4. redak). Prva se kletva odnosi na ovu poredbu i traži od Boga da lomljenjem zuba osujeti smrtnu prijetnju zmije. Bog u Starom zavjetu upotrebljuje glagol *polomiti* (*haras*, „uništiti, srušiti“) za opis učinka suda na njegovim neprijateljima (na primjer, Izl 15, 7; Jr 50, 15),³⁵ nanoseći im trajni poraz (usp. Ps 28, 5).

Paralelna kletva sliku lava primjenjuje na neprijatelja. Od Boga se traži da „razbije“ (*haras*, „slomiti“) njegove čeljusti. Ovaj se glagol također upotrebljuje u psalmima za opis Božjeg suda nad neznabošcima (na primjer, Ps 52, 5 /7/; usp. Jr 4, 26). Neprijatelji su ponekad uspoređeni s lavovima (Ps 35, 17; Jr 2, 15). Čini se da je ovo ustaljena poredba (usp. Job 4, 10). Bog je obećao uništiti lavove (neprijatelje njegovog naroda), a pisac psalma traži da on to i učini.

Redci 7. i 8. sadrže nekoliko različitih slika kojima se opisuje ono što pisac želi svojim neprijateljima.³⁶ Uspoređeni su s nestankom vode iz suhog korita rijeke. Glagol *ma'as*, „nestati“, vjerojatno je varijanta glagola *masas* („nestati, otopiti, oslabiti“) koji u Starom zavjetu opisuje učinak Božje nazočnosti ili sile nad njegovim neprijateljima (npr. Jš 5, 1). Ljudi koji čuju o dolasku Božjeg suda postaju slabi kao voda (Ez 21, 7 [12]). Kao što vrućina isušuje vodu u koritu rijeke, tako bezbožni nestaju pred Bogom. Hebrejski tekst u 7b. i 8. retku nije jasan, što otežava razumijevanje drugih slikovitih izraza. Sve što možemo reći jest da pisac psalma traži od Boga da uništi bezbožnike.³⁷ „Budući da su bezbožnici tvrdokorni u svojoj bezbožnosti, mora ih se oslabiti i uništiti.“³⁸

Jedanaesti redak nije kletva, već se može tumačiti kao otkrivanje stvarnih osjećaja molitelja. Njime se opisuje iskustvo pravednika kad su njegovi neprijatelji uništeni. Doslovan prijevod 11a. retka glasi: „Pravednik će biti radostan kad bude vidio odmazdu.“ Pravednik u Starom zavjetu doživljuje radost, veselje (*samah*) kad ga Bog oslobađa od njegovih neprijatelja (na primjer, 1Sam 2, 1; 19, 5). Bog je izvor tih radosti (Ps 30, 12; 2Ljet 20, 27), ustvari On ih obećava (Iz 65, 13; Zah 10, 7). Pisac psalama često potiče štovatelje da se raduju u Gospodu, to jest u spasenju što ga je ostvario (na primjer, 32, 11; 64, 10; 97, 12; 104, 34).

Riječ *odmazda* (*naqam*) ovdje se upotrebljuje kao pokazatelj da su bezbožni, zbog svojih zločina, primili ono što su po zakonu zaslužili. Ovdje bi bilo ispravno prevesti *naqam* kao „pravedna naknada, odšteta“. ³⁹ Piščeva se radost temelji na njegovoj predanosti pravdi, a ne na osvetničkom duhu.

Teže je protumačiti 10b: „noge će prati u krvi zlotvora“. Očito je ova slika preuzeta iz djelokruga vojnog sukoba i poraza. Važno je primijetiti da bezbožne nije pobio pisac psalama,

34 Marvin E. Tate, *Psalms 51-100*, Dallas, TX: Word, 1990, str. 84.

35 G. Muderlein, *Haras*, *TDOT* 3:462.

36 Vidi Tate, *Psalms*, str. 87.

37 Kraus, *Psalms*, 1:536. Za tekstualne probleme vidi Tate, *Psalms*, str. 83.

38 Anderson, *Psalms*, 1:432.

39 Prijedlog Wayne T. Pitarda, „Amarna *ekemu* and Hebrew *naqam*“, *Maarav* 3 (1982): 17.

već Gospod. Pisac je promatrač, dok im Bog daje zasluženu kaznu. Izraz „prati noge u krvi zlotvora“ ovdje se rabi metaforički da se izrazi potpuna i apsolutna pobjeda nad neprijateljima. Pisac psalama slobodno upotrebljuje ovu sliku ne samo zato što je to bila ustaljena aluzija na rat već zato što je Bog koristio ovaj koncept za opis potpune pobjede na neprijateljima svog naroda. Čitamo Psalam 68, 22-23 (23-24):

Reče Gospodin: „Iz Bašana ću ih dovesti,
dovest ću ih iz dubine mora,
da okupaš noge u krvi,
da jezici tvojih pasa imadnu dio od dušmanovih.“

Očito je posljednji dio 24. retka referencija na Izebelinu nasilnu smrt (2 Kr 9, 35-37). Važno je primijetiti da taj redak sadrži proročanstvo od Gospoda darovano piscu psalma. Svrha govornih slika jest da uvjeri svoj narod da će On jednom zauvijek poraziti njihove neprijatelje.⁴⁰ Bog se krvavo osvećuje na neprijateljima koji tlače pravedne. Pisac psalma koristeći se riječima kletve nada se ispunjenju božanskih obećanja.

Pisac psalma zapravo ne proklinje bezbožne, već traži od Boga da primijeni svoju spasosnu i sudsku vlast dajući im zaslužno. Terminologija potječe iz konteksta rata i upotrebljuje se metaforički za opis Gospodnje pobjede nad bezbožnima. Još jednom nalazimo pravnu terminologiju kojom se izražava zamisao da kazna odgovara veličini zločina. Motivirajući čimbenik nije zadovoljavanje osobne mržnje, već objava i prepoznavanje Božje pravde. „I reći će ljudi: Pravednik plod svoj ima! Još ima Boga da sudi na zemlji!“ (11. redak). „Ovdje se ni ne pomišlja na osvetu i retribuciju.“⁴¹

5. Psalmi 109, 6-20

Digni protiv njega bezbožnika
i tužitelj nek mu stane zdesna!
Kad mu se bude sudilo, nek bude osuđen,
i molitva mu se za grijeh uzela!
Dani njegovi nek budu malobrojni,
njegovu službu nek dobije drugi!
Djeca njegova nek postanu siročad,
a njegova žena udovica!
Nek mu djeca budu skitnice, prosjaci,
nek budu bačena iz opustjelih domova!
Nek mu lihvar prigrabi sav posjed,
tuđinci nek razgrabe plod muke njegove!
Nitko ne imao prema njemu samilosti (*hesed*),

⁴⁰ Bog vrlo često najavljuje krvavu kaznu za narode (na primjer, Jeremija 46, 10; 51, 35; Ezekiel 28, 23; Jeremija 48, 10). Vidi B. Kedar-Kopfstein, „*Dam*“, *TDOT* 3: 249.

⁴¹ Kraus, *Psalms*, 1:537.

nitko se ne smilovao siročadi njegovoj!
Neka mu se zatre (*karat*) potomstvo,
u drugome koljenu nek se utrne ime njegovo!
Spominjao (*zakar*) se Jahve grijeha njegovih,
i grijeh njegove majke nek se ne izbriše:
nek budu svagda Jahvi pred očima!
Neka se sa zemlje izbriše spomen njihov!
Jer se ne spomenu (*zakar*) da čini milosrđe (*hesed*),
već proganjaše bijedna i uboga,
i u smrt gonjaše čovjeka srca shrvana.
Prokletstvo je ljubio, pa neka ga stigne;
blagoslova ne htjede, daleko nek je od njega!
Prokletstvom nek se odjene kao haljinom,
neka kao voda uđe u njega
i kao ulje u kosti njegove.
Bilo mu haljinom kojom se pokriva,
pojasom kojim se svagda paše!
Tako nek plati Jahve tužiteljima mojim
koji zlo govore protiv duše moje!

Ulomak s kletvama dug je i zauzima središnje mjesto u ovom psalmu. To je neke potaknulo da ga nazovu psalmom proklinjanja.⁴² Budući da su u psalmu prisutni i drugi elementi, bolje ga je klasificirati kao „osobni prigovor“.⁴³ Molitelja su nepravедno optužili oni prema kojima je bio ljubazan (2.-5. retka). On odgovara tako što izlazi pred Gospoda tražeći pravdu od Njega. Pozadina je pravna.⁴⁴

Prva kletva u 6. retku jasno upućuje na sudsko okružje. Molitelj u sudnici želi da neprijatelj ostane bez branitelja (usp. Zah 3, 1). Ustvari, on traži da se neprijatelj proglasi krivim te da se razotkrije njegov nedostatak religioznosti. Ta se molba temelji na širokom pravnom i teološkom poimanju da Gospod neće dopustiti da pravednik bude osuđen u njegovoj sudnici (Ps 37, 33).

Jednom kad je osoba proglašena krivom, njezin život treba okončati. Pisac psalma zna da bezbožnici žive samo „polovicu dana“ (Ps 55, 23; usp. 37, 35-39). Budući da je u sudnici dokazana bezbožnost zlotvora, on treba biti uklonjen s vlasti (*pequddah*), to jest oduzeti mu auto-

42 Na primjer, Kraus, *Psalms*, 2:337.

43 Leslie C. Allen, *Psalms 101-150*, Waco, TX: Word, 1983, str. 75.

44 Znanstvenici raspravljaju citira li pisac psalma kletve koje su izrekli njegovi neprijatelji ili su to njegove vlastite kletve. Kraus prilično uvjerljivo tvrdi da od 6.-19. retka štovatelj citira svoje neprijatelje (*Psalms* 2:238; vidi također Allen, *Psalms*, str. 72-73). Premda dokazi upućuju na to da je ovdje riječ o citatima, ja ću ih smatrati molbama pisca psalma protiv njegovih neprijatelja. Glavni razlog za to je da čak ako to i jesu citati, pisac psalma ih u 20. retku iznosi kao svoje kletve i vraća ih bezbožnima.

ritet.⁴⁵ Ovo je možda bila uobičajena praksa u pravnom postupku. Molitelj također traži da djeca njegovog neprijatelja „postanu siročad, a njegova žena udovica“ (9. redak). Taj se izraz upotrebljuje u Starom zavjetu za opis božanske kazne nad nekim pojedincima (na primjer, Izl 22, 24 (23); Iz 9, 16-17; Tuž 5, 3).⁴⁶ Djeca, ostavljena bez zaštite oca, postaju beskućnici a lihvari uzimaju njihovo nasljeđe (10.-11. retka). Međutim, zavjetni je zakon vrlo veliku pozornost posvećivao siročadi i udovicama (na primjer, Izl 22, 22 [21]; Pnz 24, 17; 27, 19; Iz 10, 2; usp. Pnz 10, 18). Sam Bog zanima se za prava siročadi (na primjer, Ps 10, 14, 18). Ipak pisac psalma traži od Boga da sasvim zanemari obitelj njegovih neprijatelja, da prema njima postupa kao da više nisu dio zavjetne zajednice.

Za pisca potomci bezbožnika više nisu dio zavjetne obitelji i stoga im nitko ne treba pokazati ljubaznost (*hesed*) ili samilost (*hanan*) (12. redak). Ovi izrazi povezani su sa zavjetnim odnosom (usp. Jš 2, 12, 14; Ps 143, 12). Postojali su trenuci za kojih je sam Bog zapovjedio svojim slugama da ne iskazuju milost prema svojim neprijateljima (Pnz 7, 2. 16). Bog je drugom prigodom opisan i kao onaj koji nije voljan pokazati milost neprijateljima svog naroda (na primjer, Iz 27, 11; usp. Ps 59, 5; Iz 26, 10.11).

Zamisao o uklanjanju iz zavjetne obitelji otvoreno se izražava porabom formule uništenja: „Neka mu se zatre (*karat*) potomstvo.“ Bog je u Petoknjižju izjavio da one koji namjerno griješe treba istrijebiti iz njegovog naroda (na primjer, Br 15, 30-31; usp. Izl 12, 15; 30, 33; 31, 14). Psaltir također kaže „istrijebit će se potomstvo bezbožnika“ (37, 28, 38); njihova će imena zauvijek biti izbrisana (9, 6). Upravo je to Bog rekao da će se dogoditi onima koji kažu: „Bit će mi dobro ako poživim i po prohtjevima srca svoga.“ (Pnz 29, 18-19). Ovakvi će pojedinci biti izbrisani iz knjige života i neće biti među pravednicima. (Ps 69, 28).

Čini se da pisac psalma u 14. retku misli na Ponovljeni zakon 29, 16-20. On se moli Bogu da uvijek pamti (*zakar*) grijeh oca i nikada ne izbriše grijeh majke (14. redak). Glagol „spomenuti“ (*zakar*), ako je povezan s pojmovima grijeha, izražava kazneni sud (ovdje imamo *awon* – pokvarenost).⁴⁷ Ako se Bog ne spominje grijeha neke osobe, to znači da joj je darovan oprost (Jr 31, 34; Iz 43, 25; 64, 9 [8]). Ali ako ih se On spominje, slijedi kazna (Hoš 7, 1-2; usp. Ps 25, 6-7; 79, 8-9).

U 15. retku pisac psalma traži da Bog izbriše sa zemlje spomen na bezbožnike. Brisanje nečijeg spomena „odnosi se na smrt i uništenje“.⁴⁸ Gospod je rekao da će se upravo to dogoditi bezbožnicima (Ps 9, 6). Bog je to posebno namjeravao učiniti Amalečanima (Izl 17, 15; Pnz 25, 19).

Pisac u redcima 16.-18. nudi razlog koji opravdava riječi proklinjanja. Prvo što nam se kaže jest da se bezbožnik „ne spomenu (*zakar*) da čini milosrđe (*hesed*)“.⁴⁸ Glagol *zakar* upotrebljuje se u 14. retku, imenica u 15., usto što se *milosrđe* spominje i u 12. retku. Riječi proklinjanja temelje se na zakonu odmazde (*lex talionis*): on nikome nije učinio milosrđe, nitko

45 Allen, *Psalms*, str. 73.

46 H. Ringgren, „*Yatom*“, *TDOT* 6:481.

47 R. E. Clements, „*Zakhar*“, *TDOT* 4:71.

48 Isto, str. 76.

mu ne treba pokazati milosrđe. Nikada nije pomislio na milosrđe; Bog se nikada neće prestati spominjati njegovih grijeha. Taj je zlotvor prekršio zavjetni odnos i očekuje se da će primiti zavjetna prokletstva.

Osoba pokazuje milosrđe (*hesed*) poštujući i štiteći udovice i siročad, siromahe i potrebite (na primjer, Pnz 24, 12-14; Zah 7, 9-10).⁴⁹ Prema Izlasku 22, 22-24, kazna za one koji su kršili prava udovice ili siročeta bila je ta što će njihove „žene ostati udovice a djeca siročad“. Čini se da je ovo referencija na *lex talionis*. Kletva u 9. retku temelji se na kršenju zavjeta i nije izraz piščeve surovosti.⁵⁰

Kletve nabrojane u 17. retku također se temelje na *lex talionisu*. Neprijatelj je proklinjao i nikada nije blagoslivljao siromahe, stoga ga treba stići kletva, a blagoslov bi trebao biti „daleko od njega“. Pojam proklinjanja onoga koji proklinje i blagoslivljanja onoga koji blagoslivlja druge nalazi se na početku Biblije kao Božje obećanje Abrahamu (Post 12, 2-3). Pisac se moli da neprijatelj primi upravo ono što zaslužuje na temelju svog ponašanja. Ovaj je neprijatelj izvan dosega otkupljenja⁵¹ i trebao bi biti uklonjen iz zavjetne zajednice.⁵²

Proklinjanje je odražavalo narav i stav piščeva neprijatelja (18.-19. retka). „Proklinjanje je bila njegova vanjština.... Proklinjanje je također bila njegova unutrašnjost. Pio je kletve kao vodu, a kletve su ublažavale i liječile njegove kosti kao ulje.“⁵³ Pisac ovdje opisuje svog neprijatelja kao osobu okovanu vlastitim kletvama, postajući i sam prokleta osoba (usp. 2Kr 22, 19; Jr 24, 9). Gospod je lišio (*karat*) proklete osobe zemlje (Ps 37, 22). Ovo objašnjava zašto je molitelj tražio da se neprijatelj zatre sa zemlje. Ove kletve, kaže pisac, trebaju biti nagrada ili kazna njegovim neprijateljima (20. redak).

Kletve u ovom psalmu ne treba tumačiti kao izraz piščevog duha mržnje, osvete ili surovosti. Pravni pojmovi su preuzeti iz zavjetnog zakona, a zahtjev za proklinjanjem temelji se na kazni previdenoj za njegovo kršenje. Piščev temeljni motiv je snažna žed za božanskom pravdom i ponovnim uspostavljanjem društvenog, vjerskog i psihološkog poretka stvorenog Božjim zavjetom koji prkosni neprijatelj remeti.

6. Psalmi 137, 7-9.

Ne zaboravi (*zakar*), Jahve, sinovima Edoma
kako su u dan kobni Jeruzalemov vikali oni:
„Rušite! Srušite ga do temelja!“
Kćeri babilonska, pustošiteljice,
blažen (*ašre*) koji ti vrati (*šillam*) milo za drago
za sva zla što si nam ih nanijela!
Blažen koji zgrabi i smrska (*nippes*)
o stijenu tvoju dojenčad (*olal*)!

49 Vidi H. J. Zobel, „*Hesed*“ TDOT 5:49.

50 Usp. Ringgren, „*Yatom*“, str. 480.

51 Mitchell Dahood, *Psalms III*. New York: Doubleday and Co., 1970; str. 106.

52 Cf. Anderson, *Psalms*, 2:764

53 Dahood, *Psalms*, 3:106.

Ovaj psalam ima neka obilježja osobne tužaljke,⁵⁴ ali je on vjerojatno pjesma Sionska (3. redak).⁵⁵ Pisac se sjeća svog bolnog iskustva u izgnanstvu i snažne boli u spoznaji da je Zion u ruševinama. To ga je navelo da izrekne nekoliko dojmljivih kletvi protiv neprijatelja Siona. Za Edomce traži da se Bog sjeti (*zakar*) kako su poticali babilonsku vojsku u njihovom djelu razaranja (7. redak). Podrazumijeva se da će Bog u nekom trenutku kazniti Edomce.

Najizričitija želja usmjerena je protiv Babilona. Pisac zna da će Babilon biti razoren (8. redak).⁵⁶ Kletva je pomalo nejasna jer molitelj jednostavno proglašava blaženim (*‘aşre*) osobu „koja izvrši Božji sud nad neprijateljima njegovog naroda“.⁵⁷ On opisuje kaznu kao „vracanje“ Babilonu ono što je učinio Sionu. Ovaj glagol izražava ideju retributivnog suda (*šillam*, „nagradi, plati“). Ovim se poziva na *lex talionis* u ratnom kontekstu.

Slijedeća slika, koja podrazumijeva „smrskati djecu o stijenu“, uzeta je s bojišnice i zvuči vrlo okrutno. Ona se obično upotrebljuje za opis ideje o vojnom porazu (na primjer, 2Kr 8, 12; Iz 13, 18; Hoš 10, 14). Ona više govori o bezosjećajnosti i surovosti drevnih ratova, a ne toliko o piščevim stvarnim osjećajima. Ipak, treba odgovoriti na pitanje u kolikoj je mjeri nadahnuti pisac ovim riječima izrazio Božju poruku ili misao.

Značajno je to da pisac u ovim redcima upotrebljuje ideju i izraze iz proročkih spisa Jeremije i Izaije protiv Babilona. Ovo se posebno odnosi na Jeremiju 51. poglavlje. Ideja božanske odmazde provlači se cijelim ovim poglavljem koje upotrebljuje iste izraze kao i psalam. Zamijetite jezičnu povezanost:

Psalmi 137, 8-9		Jeremija 51. pogl.
8. <i>bath-babel</i>	„kćeri babilonska“	33 <i>bath-babel</i>
<i>haššedudah</i>	„pustošiteljice“	48 <i>haššoddim</i> (mn.) usp. 53, 56.
<i>šillam</i>	„vrati“	6 <i>šillam</i>
<i>gemul</i>	„milo za drago“	6 <i>gemul</i> (usp. 56. redak)
9. <i>niphes</i>	„smrskaj“	20-22 <i>niphes</i>
<i>sela</i>	„stijena“	25 <i>sela</i>

U Knjizi proroka Jeremije 51, 35 čak nalazimo kako Gospod citira kletvu naroda: „Nasilje i patnje moje na Babilon!“ A Gospod im odgovara: „Gle, ja ću braniti parnicu tvoju i krvavo te

54 Vidi isto, str. 269.

55 Kraus, *Psalms*, 2:501; usp. Allen, *Psalms*, str. 238.

56 Usp. D. N. Freedman, “The Structure of the Psalm 137” u *Near Eastern Studies in Honor of W. F. Albright*, uredio Hans Goedicke, Baltimore: John Hopkins Press, 1971, str. 202-203.

57 H. Cazelles, “*‘aşre*”, *TDOT* 1:446. Howard Osgood nudi popis biblijskih redaka u kojima se kaže da Bog razbija svoje neprijatelje, uključujući ponekad i njegov buntovni narod. (“Dashing the Little Ones Against the Rock”, *Princeton Theological Review* 1 (1903): 26-37). On je uvidio vezu između Jeremije 51 i ovog psalma, ali je nije opisao (29). Walter C. Kaiser slijedi Osgooda u njegovom tumačenju ovog psalma (*Hard Sayings of the Old Testament*, Downers Grove, IL: InerVarsity Press, 1988, str. 171-175. Obojica ističu da riječ *dijete* u hebrejskom ne označava dob, već opisuje mlado ili odraslo dijete. Prema Kaiseru: “Riječ se usredotočuje na odnos, a ne na dob, i kao takva upućuje na činjenicu da će se grijesi otaca ponoviti u sljedećem naraštaju.” (str. 174).

osvetiti.“ (36. redak). Gotovo svaka imenica i glagol u Psalmu 137, 8 nalazi se i u Jeremiji 51. poglavlju. Čini se da je pisac psalma bio dobro upoznat s Jeremijinim proročanstvom protiv Babilona te je navodio ovo posebno otkrivenje da pod božanskim nadahnućem izrazi svoju kletvu.

Međutim, Jeremija ne opisuje poraz Babilona spominjući izraz *smrskati djecu o stijenu*. On upotrebljuje vrlo slične riječi kad piše: „pomlatih (*nippes*) tobom mladića i djevojku“ (22. redak). Postoje jezične razlike, ali zamisao je ista.

Izaja pruža najbolju paralelu Psalmu 137, 9. U jednom od proročanstava protiv Babilona Gospod kaže: „Pred očima smrskat (*rataš*, „smrskati“) ću im dojenčad (*olal*, „dijete“)" (13, 16). Izaja, kao i psalam, upotrebljuje istu riječ za „dijete“. Glagol koji se spominje u psalmu sinonim je za *nippes*, „smrskati“. Pisac se koristi konceptom i terminologijom koju Bog upotrebljuje za opis propasti Babilona. Božje oruđe u izvršenju suda, koji u psalmu nije spomenut, već samo u Jeremiji (51, 28), proglašen je blaženim jer čini pravdu izvršavajući Božji kazneni sud nad njegovim neprijateljima.

Jasno je da pisac Psalma 137. ne izražava duh osobne osvete koristeći se najokrutnijim riječima kojih se mogao sjetiti da bi izrazio svoju mržnju prema Babilonu. On jednostavno izražava misli što ih je već Bog izrekao; on prisvaja božanska otkrivenja kojima se prorokuje konačno razaranje Babilona. Nema duha mržnje koji ne poznaje granice zla što ga treba nanijeti neprijatelju. Upravo suprotno, budući da se ovaj kazneni sud temelji na pojmu odmazde, on se smatra pravednim.

Sažimanje

Proučavanje terminologije u ulomcima proklinjanja iznijelo je na vidjelo nekoliko značajnih teoloških sastavnica. One našem zapadnom umu pomažu da ih bolje razumijemo.

Prvo, očito je da se kletve temelje na prethodnim božanskim objavama koje nude teološke pojmove i jezik koji nadahnuti pisac psalama upotrebljuje. Neke riječi dolaze iz zavjetnih kletvi ili izrečenih kazni za specifične grijehе spomenute u biblijskom zakonodavstvu. U drugim su slučajevima pojmovi i frazemi preuzeti ili upućuju na neku božansku kaznenu aktivnost protiv grešnika u povijesti (na primjer, razaranje Sodome, Gomore i Korahove pobune).

U većini slučajeva pojmovi su pravni i izražavaju, upotrebljujući različite slike i poredbe, biblijsku zamisao o božanskoj odmazdi. Ova odmazda ne dolazi do izražaja samo u sudnici već i na bojišnici na kojoj Bog nanosi poraz neprijateljima svog naroda. Pisac psalma upotrebljuje pojam i riječi iz obaju konteksta.

Ova ratna terminologija u Starom zavjetu upotrebljuje se ne samo za opis Božjeg postupanja s bezbožnicima u prošlosti već upućuje na to kako će Bog postupati prema njima u budućnosti. Stoga i proroci upotrebljuju istu terminologiju.⁵⁸

Stoga je ispravno zaključiti da tekstovi proklinjanja sadrže neke vidove biblijskog poimanja Boga. Ustvari, oni na vrlo neobičan način prenose objavu o Božjoj spasonosnoj i kaznenoj moći koja je dobro dokumentirana u ostatku posebnog Božjeg otkrivenja Izraelu.

58 Ovo je također primijetio i Stadelmann, "Maldicoes", str. 322.

Drugo, pisac se prvenstveno ne zanima za vlastitu, već za Gospodnju čast. Pobjeda bezbožnika nad piscem psalma bila bi pobjeda bezbožnosti nad pravdom, zasjenjujući Božju pravdu. Stoga je Bog taj koji se treba umiješati da opravda svoje ime i objavi da je On pravedan Bog. Kletvama se zahtijeva da Bog još jednom djeluje kao što je djelovao u prošlosti ili kao što je obećao da će djelovati kako bi opravdao svoju pravednost i svog pravednog slugu.

Treće, kletve su izrečene protiv dvije vrste bezbožnika: (1) onih koje je moguće otkupiti i (2) onih koje nije moguće otkupiti i treba ih ukloniti iz naroda i sa zemlje. Za prvu skupinu, kletve, ako ih Bog ispuni, mogu imati pozitivan učinak i donijeti osobi stvarnu spoznaju Gospoda. Za drugu skupinu, kletve, ako se ispune, značit će istrebljenje. U oba slučaja otkrit će se Božja pravda, obje skupine će prepoznati, na bilo koji način, da je Višnji Gospodar nad svojim narodom i cijelom zemljom.⁵⁹

Na kraju, primjećujemo da je načelo odmazde, *lex talionis*, često pravna pozadina za kaznu koju zahtijeva molitelj. Ovo je vrlo važno jer se kroz to načelo upućuje na pravednost božanske odmazde. Presuda nije proizvoljna ili nepotrebno okrutna, već se temelji na načelu kažnjavanja koje odgovara veličini zločina. Bog sudi pojedincima i narodima na temelju njihovih djela, a pisac psalama riječima kletve upravo to i traži.

Mržnja i kletve

Ideja o mržnji bezbožnika povezana je s riječima kletve u Psalmu 139, 21-22. Potrebno je istražiti biblijski smisao ovog stava. Hrvatski glagol *mrziti* nije točan prijevod hebrejske riječi *sane*. Ovaj hebrejski glagol izražava ideje kao što su „nepoštovanje“, „prezir“, „odbojnost“, „bezosjećajnost“ kao i zlonamjerna mržnja. Stari zavjet poznaje mržnju kao „unutarnju sklonost zlonamjernosti i neprijateljstvu“ i osuđuje ju (Lev 19, 17-18).⁶⁰ Izazov je „Ljubi bližnjega svoga kao samog sebe“ (Lev 19, 18). Ovaj stav ljubavi trebao se proširiti i na strance (Pnz 10, 19).

U ovom psalmu pisac glagol *mrziti* upotrebljuje da bi se ogradio od bezbožnika i njihovih zlih putova. Kad on kaže: „Mrsko mi je društvo zlotvora“, on priznaje svoju odanost Gospodu i odbija „s bezbožnicima sjesti“, to jest on se ne želi poistovjetiti s njima na bilo koji način (Ps 26, 5). Slično priznanje vjernosti Gospodu sadrži i Psalm 31, 6-7: „Ti mrziš (*sane*) one koji štiju ništave kumire, a ja se u Jahvu uzdam.“ Ovo je doista neobična izjava o tome da on nije idolopoklonik. Pisac psalma ponekad kaže da mrzi djela nevjernika (101, 3), što vjerojatno znači da ih ne podržava u onome što čine.

Mržnja pravednog pisca psalma nije nekritička ili slijepa i ne zasniva se ni na preosjetljivoj osobnosti. Njegova je mržnja usmjerena protiv onih koji mrze Boga jer su Božji i njegovi neprijatelji (139, 21-22). Ne mrziti ih znači biti jedan od njih, poistovjetiti se s njihovim djeli-

59 Postoje neki dokazi u Starom zavjetu koji upućuju na to da se od osobe osuđene na smrtnu kaznu tražilo i očekivalo da proslavi Boga priznajući da je Gospod pravedan kad traži smrtnu kaznu (usp. Jošua 7, 19). Vidi G. von Rad, *Old Testament Theology*, 1. knjiga, New York, Harper and Row, 1962, str. 358-359.

60 G. H. Hasel, "Hate; Hatred", u *International Standard Bible Encyclopedia*, 2. knjiga, uredio G. W. Bromiley, Grand Rapids: MI: W. G. Eerdmans, 1982, str. 630.

ma i neprijateljstvu prema Bogu. Stoga ova mržnja nije osjećaj neobraćenog srca, već „strasno odricanje u vjeri od zla i zlikovaca koje je i sam Bog odbacio“.⁶¹

Možda je najvažniji detalj u vezi s tom vrstom mržnje u psaltiru to što ona nije prirodna reakcija ljudskog srca. Umjesto toga, ona se temelji i motivira na Božjoj ljubavi: „Jahve ljubi one koji mrze na zlo“ (97, 10). Gospod traži, zahtijeva takvu vrstu ljubavi. Bez ljubavi prema Bogu ljudskom srcu nije moguće mrziti zlo (Ps 45, 17). Ova mržnja nastaje proučavanjem Božje objave u Zakonu. Pisac psalma kaže: „Po tvojim naredbama postajem razuman, stoga mrzim sve putove lažne“ (119, 104). Budući da osoba ljubi zakon, ona može mrziti osobe dvostruka srca (119, 113) i laž (119, 163). Ta je vrsta mržnje prirodna samo pravednoj osobi.⁶²

Ono što smo upravo opisali ne razlikuje se bitno od onoga što nalazimo u Novom zavjetu. Kad je Isus rekao: „Čuli ste da je rečeno: Ljubi svoga bližnjega i mrzi svoga neprijatelja!“ (Mt 5, 43), On se ne poziva na Stari zavjet jer se ova zapovijed tamo ne nalazi. On je možda citirao popularnu izreku ili „zapovijed kumranske zajednice o mržnji sinova tame“.⁶³

Međutim, Isus prepoznaje da ako tko želi biti njegov sljedbenik, nužan je jedan vid mržnje.⁶⁴ Sljedbenik mora biti voljan mrziti čak oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, čak i samog sebe (Lk. 14, 26). Ono što Isus traži od nas jest „radikalan odmak od prirodnih spona koje bi mogle kompromitirati njihovu apsolutnu predanost Spasitelju i njegovoj spasonosnoj zadaći“.⁶⁵ Ova vrsta odbijanja proizlazi iz ljubavi, kao i u Starom zavjetu, a izraz je potpune i apsolutne predanosti Gospodu.⁶⁶

Onda se moramo složiti s bibličarima koji tvrde da mržnja spomenuta u psalmima nije nespojiva sa zakonom ljubavi, već pretpostavlja da joj je osoba u cijelosti predana.⁶⁷ Kletve automatski ne pretpostavljaju prirodan duh neprijateljstva i ljutnje prema bezbožnima. Izričite kletve što ih je David izrekao protiv Joaba nakon što je ubio Abnera (2Sam 3, 28-29, 38) to jasno ilustriraju. Čak i nakon ovog događaja on je nastavio služiti Davidu, što upućuje na to da se kletva nije zasnivala na Davidovoj osobnoj mržnji prema Joabu, već prema onome što je učinio Abneru. David se kletvom ogradio od zločina svog generala i ponovo potvrdio svoju nedužnost.

61 O. Michel, „*Miseo*“, *TDNT* 4:687.

62 Hasel, „*Hate*“, str. 630.

63 H. Geisen, „*Miseo*“, u *Exegetical Dictionary of the New Testament*, 2. knjiga, uredio Horst Balz i Gerhard Schneider, Grand Rapids: MI: W. B. Eerdmans, 1991, str. 431.

64 Hasel, „*Hate*“, str. 632.

65 F. L-R. Stachowiak, „*Hatred*“, u *Encyclopedia of Biblical Theology* (New York: Crossroad, 1981), str. 355.

66 Michel. „*Miseo*“, str. 693, tvrdi da Novi zavjet pročišćava starozavjetni pojam svete mržnje tako što mržnju usmjerava na stvari, a ne protiv osoba. Međutim, on previđa činjenicu da je mržnja u Starom zavjetu također usmjerena protiv grijeha, a ne samo protiv osobe. Nakon pozivanja na Luku 14, 26 on izjavljuje: „U Novom zavjetu postoji sveto odbacivanje i osporavanje (*misein*), ali nju obuhvaća i tumači ljubav kao sila i sadržaj Božjeg novog svijeta.“ Ovo je slučaj i u Starom zavjetu.

67 Vidi McKenzie, „*Imprecations*“, str. 94; i Lilly, „*Hating*“, str. 271-271.

Osveta i retribucija

Pojam osvete prisutan je u nekim redcima proklinjanja u Psalmima (na primjer, 58, 10). Proučavanje značenja korijena *naqam* upućuje na to da se on upotrebljuje na dva različita načina. S jedne strane, on opisuje „izvršenje pravedne kazne na zločincu“. S druge strane, on se odnosi na „osvetničku odmazdu bezbožnika nad nevinima“. ⁶⁸ U većini slučajeva značenje ovog glagola je „osvetiti, nadoknaditi“, a imenica se može prevesti s „osveta, naknada, odmazda“. ⁶⁹ Taj se korijen često koristi u pravnom kontekstu za izražavanje ideje o pravednoj naknadi: „pravednoj plaći za zločin, a ne samo okrutnoj osveti“. ⁷⁰

Biblija osuđuje osobnu, osvetničku odmazdu (Pnz 32, 35; Lev 19, 18; Rim 12, 19). Međutim, teokratski je zakon dopuštao zakonsku, privatnu odmazdu, što je omogućavalo osobi da osveti ubojstvo rođaka (Br 35, 19-21). ⁷¹ Da bi se ograničila prekomjerna odmazda, „*lex talionis*“ je propisivao da kazna mora biti u skladu sa zločinom. ⁷²

Vrednija je i trajnija teološka tvrdnja da je Gospod osvetnik svog naroda (Pnz 332. 43; Ps 18, 47). Pisac psalma odbija svaku drugu vrstu odmazde, osim božanske. Tražeći od Gospoda da ga osveti, on je odustao od ljudske odmazde i odlučio se osloniti na Gospoda. ⁷³ Ovi povici za odmazdom „jesu povici za otkupljenjem, obnovom, zdravljem i iscjeljenjem, čak ako takvo otkupljenje i iscjeljenje obuhvaća Jahvinu osvetničku pravdu“. ⁷⁴ Molitve, povezane s *lex talionisom*, zahtjev su Bogu da bezbožnima udijeli zasluženu kaznu.

Neki *lex talionis* smatraju primitivnim i barbarskim. Povezujući to sa redcima proklinjanja u kušnji smo da zaključimo kako se time potvrđuje nehuman stav pisca psalma prema bezbožnicima. Ali proučavanje povijesti ovog zakona otkriva da on nije primitivan zakon, već da se bavi ispravnim izvršenjem društvene pravde. ⁷⁵

Sasvim je moguće da je biblijsko zakonodavstvo formulirano pravnom terminologijom te da je izraz „oko za oko...“ retorički izraz kojim se izražava „zakon jednakosti (Izl 21, 23-25;

68 Wayne T. Pitard, „Vengeance“, u *Anchor Bible Dictionary*, 6. knjiga, uredio David N. Freedman, New York: Doubleday, 1992, str. 786.

69 Pitard, „Amarna“, str. 16.

70 Isto, str. 17.

71 Lipinski, „*Naqam*“ *TWAT* 5 (1986): 605.

72 Pitard, „Vengeance“, str. 786.

73 Vidi Walter Brueggemann, *Praying in the Psalms* (Winona, MN: Saint Mary's Press, 1986), str. 72.

74 W. J. Harrelson, „Vengeance“, u *Interpreter's Dictionary of the Bible*, 4. knjiga, uredio G. A. Buttrick, Nashville, TN: Abingdon, 1962, str. 748.

75 Vidi Nahum M. Sarna, *Exploring Exodus*, New York: Schocken Books, 1986, str. 183-185; Maurice Gilbert, „La loi du talion“, *Christus* 32 (1984): 74; Guillaume Cardascia, „Le place du talion dans l'histoire du droit penal la lumiere des droits du Proche-Orinet ancien“, u *Melanges offerts à Jean Du villier*, Toulouse, France: Centre d'histoire juridique meridionale, 1979), str. 169-183; usp. J. M. Renger, „Lex Talionis“, u *Interpreter's Dictionary of the Bible Supplementary Volume*, uredio Keith Crim, Nashville, TN: Augsburg, 1976, str. 545 (u daljnjem tekstu *IDB Supp.*).

Lev 24, 17-21; Pnz 19, 21).⁷⁶ Lev 24, 18 upućuje na to da se izrazom „život za život“ ne može izraziti ideja o novčanoj naknadi.⁷⁷ *Lex talionis* ozakonjuje „načelo kažnjavanja zlikovca upravo s onim ozljedama ili štetom koje je nanio nekom drugom“.⁷⁸

Lex talionis je pravedan zakon, koji je zahtijevao kaznu u skladu sa zločinom. Ovaj zakon potvrđuje i osobnu odgovornost zločinca, ograničavajući kaznene mjere samo na njega ili nju. On se jednako primjenjivao i na Izraelce i strance u Izraelu (Lev 24, 22). Stoga je sud bio odgovoran za njegovu provedbu u pokušaju da se očuva i obnovi društveni poredak.

Za pisca psalma provedba *lex talionisa* u Božjoj je nadležnosti. On ga nema pravo sam provoditi. Umjesto toga, on mora ovisiti o Gospodu i njegovoj pravdi. Ovaj zakon utjelovljuje biblijski koncept odmazde, nagrađivanja ljudi prema njihovim djelima.⁷⁹ U psaltiru odmazda je Božja povlastica.⁸⁰ Isti je slučaj i u Novom zavjetu (Rim 12, 17-19). Bog Starog i Novog zavjeta je isti; On će „svakomu dati prema njegovim djelima“ (na primjer, Rim 2, 6; Ps 62, 12; Otk 22, 12). Ova tema „stoji kao trajan podsjetnik ozbiljnosti kojom biblijski pisci razumijevaju Božju mržnju prema zlu i nepravdi i njegovoj volji da ih pobijedi“.⁸¹

Božanska odmazda i osveta pripada biblijskom poimanju Boga i teološki objedinjuje oba zavjeta. Ulomci preklinjanja u Psaltiru radikaliziraju zakonsku provedbu ovih čimbenika izuzimajući ih iz ljudskog suda i smještajući ih isključivo u Božje kraljevstvo pravde. Pisac psalma, umjesto da proturječi Novom zavjetu, on ga anticipira.

Zaključak

Primijetili smo da izraze koje pisac psalama upotrebljuje u redcima proklinjanja obuhvaćaju Božje otkrivenje dano njegovim slugama, prorocima. Pisac psalma ne stvara vlastite riječi kako bi se izrazio. Kletve su lingvistički i teološki smještene unutar Božje objave njegovom narodu. Kletve nikako ne upućuju na nedostatak duhovne zrelosti molitelja. Umjesto toga, one izražavaju duboko razumijevanje nekih temeljnih vidova Božjeg karaktera kao što ih sam Bog otkriva njemu i njegovom narodu.

Izričaj božanskog otkrivenja kletvama postavlja pitanje zašto se upotrebljuje taj oblik izričaja. Neki su predložili da je pisac psalma bio pod utjecajem sličnih kletvi u babilonskim himnama i molitvama.⁸² Ali pitanje utjecaja babilonske književnosti na Psalme često se raspravlja, a znanstvenici su sada vrlo oprezni kad tvrde da postoje moguće paralele i utjecaji.⁸³

Najbolja pozadina starozavjetnih redaka proklinjanja vjerojatno su zavjetne kletve što ih

76 Vidi Sarna, *Exploring*, str. 186.

77 Isto, str. 185; Gilbert, „Loi“, str. 76-78.

78 Renger, „Lex“, str. 545.

79 W. S. Towner, „Retribution“, *IDB Supp*, str. 742.

80 Vidi Bernard Hall, „The Problem of Retribution in the Psalms“, *Scripture* 7 (1995): 84-87.

81 Towner, „Retribution“, str. 743.

82 Na primjer, Widengren, *The Accadian and Hebrew Psalms of Lamnetation as Religious Documents: A Comparative Study*, Stockholm: Bokforlags Aktiebolaget Thule, 1937, str. 292-310.

83 Vidi Klaus Seybold, *Introducing the Psalms*, Edinburgh: T&T Clark, 1990, str. 191-193.

je sam Bog upotrebljavao prigodom uspostave zavjeta s Izraelom. Ovo pruža zakonsku pozadinu koju nalazimo u kletvama. Neki znanstvenici sugeriraju da je u Izraelu postojao običaj proklinjanja pred Gospodom ako je tko bio upleten u sudsku parnicu kako bi pokazao svoju nedužnost.⁸⁴ Ako je to istina, možemo tvrditi da u ulomcima proklinjanja nalazimo primjer božanske milostivosti. Bog se služi uobičajenom zakonskom praksom u Izraelu da narodu otkrije svoj stav prema zlu i tvrdokornom grešniku, svoju silu spasenja i konačnu pobjedu svoje pravde.

Ipak se pitamo je li pisac psalama mogao na drugi način tražiti od Gospoda da se umiješa i spasi ga bez porabe kletvi? Njegovo je spasenje zapravo značilo odmazdu nad njegovim neprijateljima. Naša raščlamba ulomaka proklinjanja upućuje na to da je najsigurniji način da pisac psalma izrazi svoje misli poraba riječi što ih je sam Bog koristio za opis svog stava prema zlu. Tako on može moliti Boga da još jednom djeluje kao što je djelovao u prošlosti ili kao što je obećao da će djelovati u budućnosti.

Trebamo prepoznati da pisac psalama želi da Bog porazi, kazni i čak i uništi njegove neprijatelje. Ali ovdje vrlo značajno to što se *on odrekao duha osвете tražeći da ga Bog osveti*. Mi ne možemo i ne trebamo osuđivati pisca psalma zato što ne voli bezbožnike i što nije dopustio da se njegova „mržnja“ izrazi u osobnoj osveti. Kroz ove kletve on se odrekao ljudske osvete. „Ovi psalmi dokumentiraju, protivno početnim dojmovima, odlučan korak prema svijetu bez nasilja.“⁸⁵

Posljednje pitanje je u kolikoj mjeri i mi možemo i trebamo moliti kao pisac psalama. Ove molitve, utvrdili smo, napisane su pod božanskim nadahnućem. Trebamo ih koristiti kao svoje molitve sve dok njima možemo izraziti piščev duh: odbacivanja osobne odmazde, brige za Božjom časti i pravdom, čežnje da se Božja pravda otkrije okončanjem grijeha i nepokornih grešnika, te snažne vjere u Božju moć spasenja. Problem s kojim ćemo se suočiti kad čitamo ove ulomke proklinjanja možda neće biti to što su oni nespojivi s kršćanskim duhom, već što mi još nismo spremni moliti se s piscem psalama.

84 Vidi H. C. Brihto, *The Problem of Curse in the Hebrew Bible*. Philadelphia: Society of Biblical Literature, 1963, str. 63-71; J. Scharbert, „alah“, *TDOT* 1:263; Monwickle, *Psalms*, 2:32; Stadelmann, „Maldices“, str. 323.

85 Norbert Lohfink, „Holy War and the Ban in the Bible“, *Theology Digest* 38 (1991): 110-111.

Summary

Inspiration and Imprecatory Psalms

The phrasing of the Divine revelation in terms of imprecations raises the question of why this form of expression was employed. Some have suggested that the psalmist was influenced by similar imprecations found in Babylonian hymns and prayers. But the subject of the influence of Babylonian literature on the Psalter is a very debated one, and scholars are now very careful when arguing for possible parallels or influences.

The best background for the OT imprecatory passages is probably the covenant curses used by God Himself when instituting His covenant with Israel. This provides the legal background found in the imprecations. Some scholars have suggested that there was in Israel a practice of pronouncing curses before the Lord when one was involved in a legal case in order to demonstrate one's innocence. If this is true, we could argue that in the imprecatory passages we find an example of divine condescension. God is using a common legal practice in Israel to reveal to His people His attitude toward evil and the persistent sinner, His power to save, and the ultimate triumph of His loving justice.

Key words: inspiration; imprecatory psalms; curses; hate; lex talionis; vengeance

Izvornik: Angel M. Rodriguez. 1994. "Inspiration and Imprecatory Psalms", *Journal of the Adventist Theological Society*, 5/1, (1994): 40-67.

Prijevod: Darko Pirija